

Nieuwsbrief leren

Leren en studeren thuis en op school

Lieven Coppens

nieuwsbrief.leren@skynet.be

<http://users.skynet.be/lieven.coppens/index.htm>

jaargang 6

februari 2006

Voorwoord

Intussen spreekt iedereen over de discussienota *Leerzorg in het onderwijs* van minister Vandebroucke. Dat deze nota mensen aan het praten heeft gebracht, is intussen wel duidelijk. Persoonlijk vind ik het jammer dat er ook al andere dan inhoudelijke discussies gevoerd worden. Het bekijken van deze nota in een syndicalistische of verzuilde context is op zijn minst gezegd voorbarig, om niet te zeggen overbodig. Het zou iedereen moeten bekend zijn dat er nog verschillende deelnota's zullen opgemaakt worden om in de Vlaamse Onderwijsraad te bespreken. Ik persoonlijk ben er voorstander van dat men eerst de inhoud vastlegt om daarna pas te kijken naar de manier waarop men deze gaat realiseren. Door andere factoren voorbarig toe te laten dreigt het gevaar om het oorspronkelijke doel uit het oog te verliezen.

Objectief gezien is er maar een vraag die telt: is het buitengewoon onderwijs zoals het nu georganiseerd wordt aan verandering toe. Dit is een gesloten vraag met maar twee mogelijke antwoorden: nee of ja. Is het antwoord nee, dan houdt elke discussie onmiddellijk op. Is het antwoord ja, dan moet men ook een duidelijke visie durven formuleren op hoe het dan wel moet en voor die visie durven gaan, ook al heeft dat een aantal minder aangename consequenties. Aan de limiet gezien is het dan enkel het belang van het lerende kind dat syndicalistisch kan en mag verdedigd worden. Helaas is een dergelijke vereniging nog niet echt mondig genoeg en teveel afhankelijk van de inzet van individuen of belangengroepen. Ik weet het wel: je hebt *Salamanca* en de *Rechten van het kind*. Maar of die voldoende zijn?

In deze nieuwsbrief ga ik nog niet dieper in op deze discussienota. Maar net zoals bij mijn bespreking van die andere nota, *Maatwerk in samenspraak*¹, is het mij wel duidelijk dat de nieuwe structuur meer middelen zal vragen dan de huidige en zeker niet minder. Misschien kan de huidige minister, net zoals zijn voorganger dan ook zeggen dat al wie suggereert dat er een bedekte besparingsagenda in deze discussienota schuilt, *malafide* is. En toch... Alles wordt duurder en kwaliteit moet betaald worden.

Lieven

Dyslexie en dyscalculie in Oostenrijk: materialen bij de vleet

Bij het zoeken naar informatie in het Duits over dyslexie kwam ik terecht op de website van het Erster Österreichischer Dachverband Legasthenie². Deze website blinkt zeker niet uit op het vlak van aantrekkelijkheid en duidelijkheid, maar verwijst wel naar een aantal plaatsen op het Internet waar je interessante informatie, materialen, en teksten over dyslexie en dyscalculie kunt vinden. Zo kwam ik er achter dat deze instelling, die zichzelf de grootste dyslexie-instelling van Oostenrijk

¹ Zie ook: <http://users.skynet.be/lieven.coppens/nieuwsbrief005.pdf>

² <http://www.legasthenie.at>

noemt, in september 2005 een gratis cd-rom uitbracht met daarop heel wat theoretische en praktische informatie en materialen over dyslexie en dyscalculie. Je kunt deze Cd-rom bij hen online¹ bestellen en toegestuurd krijgen mits € 5,- verzendingskosten te betalen. De Cd-rom zelf is gratis. Wie de volledige inhoud op het Internet wil bekijken, kan dat op het volgende adres: <http://www.legasthenie-und-dyskalkulie.com>.

Een greep uit de inhoud:

- 150 computerprogramma's voor kinderen vanaf 3 jaar;
- 2600 printklare werkbladen en oefeningen in verband met:
 - visuele vaardigheden;
 - auditieve vaardigheden;
 - ruimtelijke vaardigheden;
 - aandacht
 - dyslexie;
 - dyscalculie;
- een 90 minuten durende dyslexie cursus;
- een videopresentatie over dyslexie en dyscalculie.

Veel van de aangeboden materialen zijn ook in Vlaanderen zonder enige aanpassing te gebruiken, andere kunnen heel inspirerend werken.

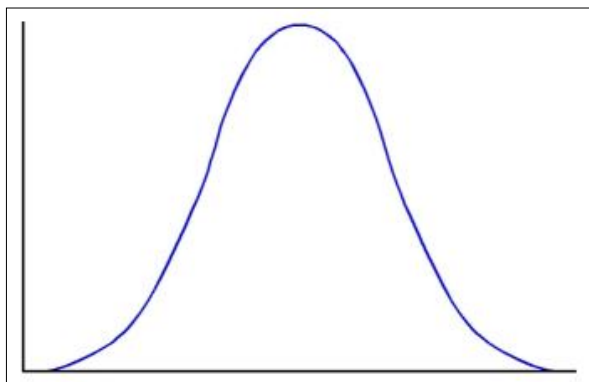
Ik vond alvast de dyslexie cursus en videopresentatie zeer leerrijk.

Leerlingvolgsystemen, zorg en hoogbegaafdheid. Een onmogelijke combinatie?

Hoe kan je een kind waarvan je vermoedt dat het meer dan gewone capaciteiten heeft er ook op een meer objectieve wijze uithalen? Je hebt stappenplannen, vragenlijsten en dergelijke meer, maar kan je ook met de meer gewone en voor de hand liggende diagnostische middelen de hoogbegaafde kinderen opsporen? In dit artikel ga ik daar dieper op in. Daarvoor moet ik echter wel beginnen met een klein stukje praktijkgerichte theorie.

Goede testen worden altijd op een wetenschappelijke en verantwoorde manier gemaakt. Dit houdt onder andere in dat er aan de basis van een test altijd meer vragen, opdrachten opgesteld worden dan er in de definitieve versie terecht komen. Door proefafnames van al deze vragen en opdrachten kan men, op basis van bepaalde technieken, nagaan wat hun moeilijkheidsgraad is (de moeilijkheidsindex). Op basis van deze moeilijkheidsindexen bepaalt men welke vragen en opdrachten weerhouden worden en welke vragen en opdrachten te gemakkelijk of te moeilijk zijn. Naargelang de bedoeling van de test kan men zijn selectie aanpassen: wil men er de echt zwakke leerlingen uithalen, dan kiest men een ander soort vragen en opdrachten dan als men er de echt sterke leerlingen wil uithalen.

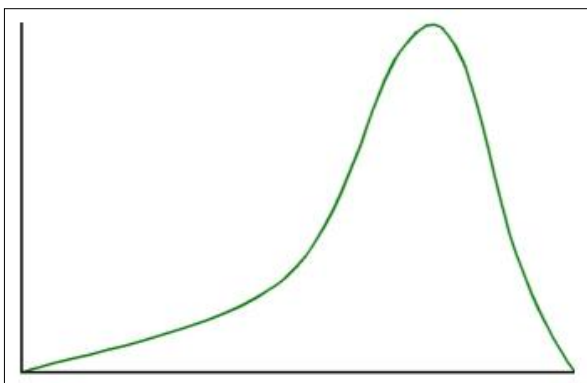

Wanneer de testen genormeerd worden, kan je aan de spreiding van de resultaten zien over welke soort toets het gaat. Dit kan je doen door de frequentie van de behaalde ruwe uitslagen in een grafiek om te zetten.

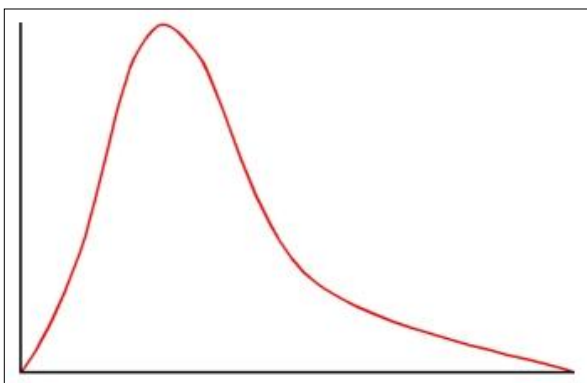
Heeft een test een gewone moeilijkheidsgraad, dan kan je verwachten dat de grafiek er zal uitzien zoals hiernaast: een *normaalverdeling*: de middengroep van de geteste personen is de grootste en scoort meer of minder rond het gemiddelde. De extreem sterke en zwakke resulta-

¹ <http://81.223.41.22/shop/index.php>

ten (de uiteinden van de curve) komen slechts in zeer beperkte mate voor. In de praktijk van de schoolse testen is dit vaak niet zo.

Naast deze *normaalcurve* heb je er ook nog twee andere. Zo heb je eerst wat men in vaktermen de *negatief scheve curve* noemt. Op deze curve zie je duidelijk dat het overgrote deel van de leerlingen goed tot zeer goed presteert op de aangeboden test, met een zeer grote discriminatie als het gaat over de weinig zwakke tot zeer zwakke resultaten. Bij een dergelijke curve kan je besluiten dat het gaat over een eerder gemakkelijke test. Het voordeel hiervan is dat je zeker de zwakke en zeer zwakke leerlingen opmerkt, het nadeel is dat je de echt sterke leerlingen niet ontdekt.

Het omgekeerde bestaat ook: de *positief scheve curve*. Aan deze curve is het zeer duidelijk te zien dat het overgrote deel van de leerlingen zwakke tot zeer zwakke resultaten behaald heeft. Daarnaast zijn er slechts heel weinig leerlingen met een goed tot zeer goed resultaat. Deze betere resultaten hebben een sterke spreiding en discrimineren dus zeer goed. Het voordeel hiervan is dat je de echt sterke leerlingen wel kunt onderscheiden van de gewoon goede leerlingen, het nadeel ervan is dat er weinig of geen onderscheid is tussen zwakke en zeer zwakke leerlingen.

Wil je dus mee op basis van testen hoogbegaafde kinderen opmerken, dan moet je op zoek gaan naar testen waarvan de frequentieverdeling een *positief scheve curve* is. Binnen het gamma van de gebruikelijke schoolse testen zal je deze niet snel vinden. In die zin schieten ook de beste leerlingvolgsystemen aan dit doel voorbij. Officieel is het de bedoeling van deze volgsystemen om op te sporen welke leerlingen zorg op maat nodig hebben. In realiteit sporen ze enkel die leerlingen op die zwak tot zeer zwak zijn en speciale leerzorg in de zin van stimuleren, remediëren, compenseren en dispensereren nodig hebben. De bijhorende informatie om problemen te analyseren en te behandelen is ook enkel afgestemd op deze zwakkere leerlingen. Op zich is dat een zeer grote verdienste, maar de hoogbegaafde kinderen die op hun manier extra zorg nodig hebben, worden niet gesignaleerd. Ik citeer uit het vademecum bij het leerlingvolgsysteem van de vrije centra voor leerlingenbegeleiding:

We proberen dan ook het gewenste midden te houden. Schoolse toetsen wijken alleszins af van de Gauss-curve. Alleen bij snelheidstests (bv. Onze leestests 1 min. 30) kunnen we deze normaalverdeling eventueel als model vooropstellen. Bij de meeste schoolse toetsen waar de tijdsdruk weinig of geen rol speelt, streven we echter naar verdelingen met een negatieve scheefheid. Dat zijn distributies waarbij de numerieke waarde die overeenstemt met percentiel 50 groter is dan het rekenkundige gemiddelde.

Die negatieve scheefheid mag echter niet zo extreem zijn dat we uitmonden in verdelingen die zich vastdrummen tegen de maximumscore aan. Té gemakkelijke toetsen missen de differentiatiekracht die gewenst is om goede en gemiddelde leerlingen van elkaar te onderscheiden. LVS-toetsen zullen dus dikwijls als gematigd moeilijk overkomen: alleen de écht betere leerlingen mogen een score halen die dicht tegen het maximum aanleunt. Gemiddelde leerlingen zullen eventueel een redelijk aantal fouten maken, zodat ze inderdaad onderscheiden worden van de goede en zeer goede presteerders¹.

¹ DUDAL P., De toetsen, volgen en signaleren.

De betere leerlingen kunnen misschien wel onderscheiden worden van de gemiddelde leerlingen, maar het blijft een feit dat je, als je de moeilijkheidsgraad van een test zo aanpast dat je een *negatief scheve curve* krijgt, wel kunt differentiëren tussen de zwakke en zeer zwakke leerlingen, maar niet langer tussen de betere, de sterke en de zeer sterke. Ik ben dan ook de frequentieverdelingen van alle testen uit het LVS-VCLB nagegaan. In het volgende schema zie je hoe deze liggen. De tekeningen dien je als volgt te begrijpen:

Normaalverdeling

Negatief scheve curve: vooral differentiatie van de zwakke leerlingen.

Positief scheve curve: vooral differentiatie van de betere leerlingen.

	Lezen	Spellen	Wiskunde
Begin 1			
Midden 1			
Einde 1			
Begin 2			
Midden 2			
Einde 2			
Begin 3			
Midden 3			
Einde 3			
Begin 4			
Midden 4			
Einde 4			
Begin 5			
Midden 5			
Einde 5			
Begin 6			
Midden 6			

In: BILLIAERT E.(red.), LVS-CSBO Vademecum voor het PMS.
CSBO, Brussel, 1998, Deel 2, Hoofdstuk 1, pp.4.

Uit deze tabel blijkt dat er van de 41 testen slechts 7 zijn die echt differentiëren naar de sterke leerlingen toe. Enkel de leestoetsen van midden en einde eerste leerjaar hebben dan nog een *positief scheve curve*, de vijf andere toetsen hebben een normaalverdeling.

Let wel: dit is geen negatieve beoordeling van het leerlingvolgsysteem. Het beantwoordt immers zeer goed aan het gestelde doel: de zwakke en zeer zwakke leerlingen die zorg behoeven worden er geheid mee gevonden.

Wat kan je dan wel doen om hoogbegaafde kinderen op basis van testen te vinden? Het antwoord ligt ingesloten in de al geciteerde tekst van Paul Dudal:

Het streefdoel bij LVS-toetsen ligt ongeveer wel vast. Iedere schoolse toets moet als geheel een haalbare en zinvolle opdracht blijven voor de gemiddelde leerling. Dat sluit in dat een kleiner aantal van de items als moeilijker mag overkomen. Het zijn precies die opgaven die selectief willen zijn om de betere leerlingen aan te duiden. Deze moeilijkere opgaven verwijzen veelal naar leerstofpunten die weliswaar reeds aan de orde zijn op het bewuste testmoment, maar die nog niet als volledig beheerst worden ondersteld, bijvoorbeeld de spellingregel: lange klank in open lettergreep wordt enkel geschreven. Deze spellingcategorie kan reeds worden getoetst op het einde van het tweede leerjaar. Pas op het einde van het vierde leerjaar is het echter veronderstelde basiskennis. Ook moeilijkere toepassingsvragen (bv. Vraagstukken) kunnen het verschil maken tussen goede en gemiddelde leerlingen¹.

Samengevat: test leerstof die nog niet moet verworven zijn! Alleen zullen die enkele moeilijkere opgaven in de toetsen van het leerlingvolgsysteem geen uitsluitsel kunnen geven of het nu om echt hoogbegaafde kinderen gaat. Toch is er hiervoor een oplossing: doortesten! Neem testen af van een hoger niveau, van een hoger leerjaar. Test op zijn minst door tot je het niveau bereikt waarop de leerling in de middengroep scoort (de normering van die test is dan toch gemaakt op basis van de uitslagen van leerlingen die een of meer jaren ouder zijn dan zichzelf, waardoor zijn prestatie alleen maar sterker wordt). Wanneer een leerling immers testen van een hoger leerjaar aflegt en daar ten opzichte van de oudere leerlingen toch nog een zeer hoge genormeerde uitslag behaalt, heb je een aanuiding van zijn mogelijkheden. Door te testen tot hij in de middengroep van een hoger leerjaar zit, kan je de beroemde *zone van de naaste ontwikkeling* benaderen en de leerling meer uitdagende leerstof aanbieden.

Let wel: hoogbegaafdheid heeft met meer factoren dan enkel het cognitieve te maken. Om dit nog beter in te schatten kan je altijd terecht bij de verschillende modellen die er over hoogbegaafdheid al gemaakt zijn. Ik verwijs hier naar modellen zoals het Berlijnse structuurmodel en het model van Mönks².

Met dit korte artikel heb ik er op willen wijzen dat er in Vlaanderen al lang een discontinu zorgcontinuüm is. Dit lijkt misschien een goedkope woordspeling, maar toch is het de realiteit. Het zorgcontinuüm zoals het nu bestaat begint bij de gemiddelde leerling en daalt af tot de hele zwakke. Ondanks alle inspanningen van de vorige en de huidige minister van onderwijs om dit zorgcontinuüm te versterken en te verdiepen, blijft het nog wachten op de beweging van de gemiddelde naar de zeer sterke leerling. Of deze leerlingen nu toevallig of niet toevallig, structureel of niet structureel verdeeld zijn over de scholen, zal henzelf en hun ouders worst wezen. Ook zij hebben recht op een erkende plaats op het zorgcontinuüm. Pas als dat verwezenlijkt wordt, zal er sprake zijn van een echt continuüm. Nu blijft het onafgewerkt, *Salamanca, gelijke onderwijskansen* en de *Rechten van het kind* ten spijt. Nog anders gezegd: hoe exclusief is inclusief onderwijs...

¹ DUDAL P., *De toetsen, volgen en signaleren*.
In: BILLIAERT E.(red.), *LVS-CSBO Vademecum voor het PMS*.
CSBO, Brussel, 1998, Deel 2, Hoofdstuk 1, pp.4.

² Zie ook: <http://users.skynet.be/lieven.coppens/nieuwsbrief013.pdf>
<http://users.skynet.be/lieven.coppens/nieuwsbrief033.pdf>

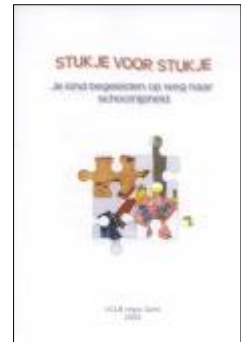

Goede wijn behoeft geen krans, maar je mag er zeker en vast van proeven: een ouderbrochure over schoolrijpheid

Een tiental medewerkers van het *Vrij centrum voor leerlingenbegeleiding Regio Gent* stelden een zeer toegankelijke en praktische ouderbrochure samen over schoolrijpheid: *Stukje voor stukje*.

In deze brochure worden de verschillende domeinen voorgesteld als stukjes van een puzzel, die uiteindelijk allemaal in elkaar moeten passen. Deze puzzelstukjes zijn:

- de zelfredzaamheid,
- de motorische ontwikkeling:
 - de grove motoriek,
 - de fijne motoriek,
 - de ruimtelijke oriëntatie,
- de aspecten van tijd en ruimte,
- het voorbereidend rekenen:
 - de ontwikkeling van het tellen,
 - het omgaan met hoeveelheden,
- het voorbereidend lezen en schrijven:
 - het bewust worden van symbolen,
 - de ontwikkeling van visuele en auditieve vaardigheden,
- de werkhouding:
 - de concentratie,
 - het planmatig werken,
- de sociale en emotionele ontwikkeling.

Zonder veel toeters, bellen en andere muziekinstrumenten wordt er per domein op een zeer bevattelijke manier uitgelegd wat de ouders er moeten onder verstaan. Dit gebeurt aan de hand van zeer veel concrete en onmiddellijk herkenbare voorbeelden in een makkelijk leesbare taal.

Het belangrijkste vind ik echter de kadertjes met de concrete oudertips: concrete activiteiten worden voorgesteld die ouders met hun kinderen kunnen doen om ze te helpen en te stimuleren. Schoolrijpheid wordt op deze manier iets waaraan de ouders kunnen meewerken en is niet langer het zwaard van Damocles dat op het einde van de derde kleuterklas boven het hoofd van ouders en hun kleuter hangt. Gaat het inderdaad moeilijk met de ontwikkeling van een kleuter, dan kunnen ouders zelf helpen en concreet ervaren hoe moeilijk hun kind het heeft met bepaalde ontwikkelingdomeinen.

Voor mij is dit veruit het beste en meest oudervriendelijke dat ik de afgelopen jaren heb weten verschijnen over schoolrijpheid.

Heb je lang gezocht naar nuttige en interessante informatie om ouders aan het begin van de derde kleuterklas mee te geven, dan is dit een absolute aanrader.

Praktisch:

- Deze brochure kan enkel per tien exemplaren en per email besteld worden.
- De prijs per tien exemplaren is € 7,50.
- Verzendingskosten komen bovenop de prijs voor de brochures.
- Email-adres: info@vclbgent.be

Doen !